

Position paper t.b.v. rondetafelgesprek jacht, vaste kamercommissie LNV 28-09-2022

dr. M. Drenthen, milieufilosoof,

Institute for Science in Society, Radboud Universiteit

Email: martin.drenthen@ru.nl

De laatste decennia veranderen de Ideeën over de relatie mens-natuur sterk. Waar tot voor enkele decennia geleden het nog vanzelf sprak dat de mens superieur is aan dieren, en menselijke belangen altijd zwaarder moeten wegen dan de belangen van dieren, daar is dit antropocentrisme voor de meeste mensen tegenwoordig verre van evident. “Nederlanders hebben eerder een ecocentrisch dan een antropocentrisch natuurbeeld”, aldus een onderzoek in opdracht van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) in maart van dit jaar. Deze verschuivende grondhouding tegenover natuur in het algemeen, en wilde dieren in het bijzonder, leidt ertoe dat de jacht op allerlei manieren ter discussie is komen te staan. Dit is een complexe discussie, vanwege de evidente spanning tussen verschillende aan de orde zijnde ethische uitgangspunten: respect voor de intrinsieke waarde van het dier en zorg om de biodiversiteit, respect voor de autonomie van natuurprocessen en het inzicht dat essentiële menselijke belangen bescherming verdienen. Een complicerende factor in deze discussie is dat daarin de verschillende vormen van jacht vaak door elkaar worden gehaald. We kunnen verschil maken tussen plezierjacht, benuttingsjacht, jacht ten behoeve van natuurbeheer, en jacht ten behoeve van schadebestrijding. In de debatten over de jacht lopen deze verschillende vormen door elkaar heen, terwijl ze elk een eigen afweging behoeven en de legitimaties van deze verschillende vormen van jacht kunnen duidelijk van elkaar verschillen.

Benuttingsjacht en plezierjacht

Het gesprek over de benuttingsjacht en de plezierjacht richt zich vooral op de vraag of de mens het principiële recht heeft om wilde dieren te doden, of dat nu is voor menselijke consumptie (“wild als het ultieme scharrelvlees”), of voor het plezier van de jager. In beide gevallen staat het vooronderstelde belang van de mens tegenover het belang van het dier. Voor de waardering van deze vormen van jacht was zoals gezegd was de antropocentrische grondhouding lange tijd het vanzelfsprekende uitgangspunt. Waar voorheen de mens zichzelf als de maat der dingen zag, weten we tegenwoordig dat ecologische systemen ook een eigen maat hebben, waar de mens zich naar te voegen heeft. De verschuiving naar een minder antropocentrische houding hangt samen met het voortschrijdende inzicht dat wij mensen op allerlei manieren verbonden zijn met de natuurlijke systemen, en voor ons voortbestaan afhankelijk zijn van goed functionerende ecosystemen. Sinds begin 20^e eeuw staat natuurbehoud en natuurbescherming in het kader van het besef dat het in het belang van de mens is om de natuur duurzaam te beheren. De huidige controversie rondom plezierjacht is een uitvloeisel van een meer recente maatschappelijke verandering die sinds halverwege de 20^e eeuw heeft plaatsgevonden. Kern daarbij is het radicalere idee dat de natuur niet alleen moet worden beschermd om toekomstig gebruik van natuur zeker te stellen, maar ook moet worden beschermd tegen de exploitatiedrang van de mens; bescherming van de natuur omwille van die natuur zelf. Tegenwoordig voelen meer en meer mensen een ongemak bij het antropocentrische idee dat de mens superieur is aan de natuur en daarom wilde dieren naar eigen inzicht mag doden. Voor sommige critici van de jacht spelen ook overwegingen van dierenwelzijn een rol, al menen jagers dat de regels der weidelijkheid daar juist rekening mee houden. In

essentie gaat de discussie over plezierjacht en benuttingsjacht over een principiële morele vraag naar de mens-dier relatie.

Jacht en natuurbeheer

Behalve over de plezierjacht en de benuttingsjacht, gaat de maatschappelijke discussie over de jacht in Nederland ook over andere vormen van jacht. Bij jacht als een vorm van natuurbeheer wordt de jager gezien als natuurbeheerder die als taak heeft om het “natuurlijke evenwicht” te bewaken. Zo bezien neemt de jager de rol over van de afwezige toppredatoren in het ecosysteem, om teloorgang van biodiversiteit te voorkomen als gevolg van overbegrazing van grote hoefdieren. De mens is rentmeester en beheerder van natuur, als waker van de biodiversiteit en welbepaalde natuurdoeltypen. Met de terugkeer van roofdieren zoals de wolf staat deze legitimatie van de jacht onder druk: waarom zouden jagers nog de populatie hoefdieren moeten beheren, wanneer de wolf dat al voor ons doet, zeker wanneer zou blijken dat de welf beter in staat is de gezondheid van een populatie te verbeteren. Daarnaast wordt erop gewezen dat er naast afschot ook alternatieve methoden bestaan voor getalsreductie zoals eieren rapen, methoden die effectiever kunnen zijn dan afschot.

Daarmee samenhangend is de steeds populairdere visie dat we bij natuurbeheer meer zouden moeten vertrouwen op natuurlijke processen, inclusief predatie. Zou de mens zich niet meer moeten terugtrekken uit de natuur, en de natuurlijke processen weer leidend moeten laten zijn bij het beheer van ons landschap? Opgemerkt moet worden dat deze visie – met haar focus op de zogenaamde procesnatuur- op gespannen voet staat met groet delen van de huidige natuurwetgeving, die veelal inzet op behoud van welbepaalde habitattypen en wel gedefinieerde soorten en populaties.

Jacht en schadebestrijding

Een andere grond voor de jacht heeft te maken met het voorkomen van schade aan essentieel geachte menselijke belangen. Jacht wordt daarbij ingezet om schade aan landbouwgewassen te voorkomen, door de populatie van wilde dieren te reduceren – meestal tot een van tevoren vastgesteld stand. Een andere reden tot getalsregulatie is dat daarmee ook wordt gepoogd het aantal wildaanrijdingen te reduceren. Critici van het huidige wildbeheer wijzen erop dat er geen rechtstreeks verband bestaat tussen de populatiegrootte en de door die soorten veroorzaakte schade aan landbouwgewassen en verkeersveiligheid, bovendien wijzen ze erop dat de jaarlijkse afschotquota in de praktijk vaak nauwelijks haalbaar blijken. Tegenwoordig gaan er meer en meer stemmen op die ervoor pleiten om de focus te verleggen van aantalsregulatie van populaties wilde dieren naar het sturen op *probleemgedrag*. Door hoefdieren weg te houden bij drukke verkeerswegen, en te voorkomen dat hoefdieren schade aanrichten aan landbouw, kan de schade effectiever worden beperkt dan door ongerichte aantalsregulatie. Door bepaalde gedragingen van dieren te ontmoedigen en andere juist te stimuleren, zou het mogelijk moeten zijn om schade te voorkomen, terwijl tegelijkertijd positieve mens-dier-interacties (denk aan de zichtbaarheid van wilde dieren voor recreanten) gestimuleerd zouden worden. Onderzoek is nodig naar verschillende manieren waarop interacties tussen mensen en dieren leiden tot probleemsituaties. Daarbij gaat de aandacht vaak uit naar allerlei technische middelen om diergedrag te beïnvloeden. Maar ook de jacht zou ene plaats kunnen hebben in deze nieuwe vorm van wildbeheer. Door gericht te jagen op bepaalde plaatsen en op bepaalde tijdstippen kan het gedrag van wilde dieren zodanig worden beïnvloed dat er minder schade aan gewassen optreedt en de verkeersveiligheid wordt verbeterd. Maar deze nieuwe inzet van de jacht zal de jachtpraktijk wel flink veranderen.